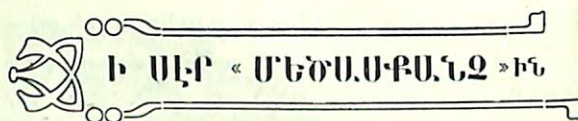

տարակուսած 1629ի, 1643ի, 1650ի, 1674ի Աստուածաշունչները, եւ կամ թէ ընտրած է մասնաւորաբար Ալպրէխդ Դիւրերի բառեղծագործութիւնները, որոնց վրայ իբր թէ նկատելի ազդեցութիւն են բողեղ գիւղացիական մեծ շարժումները. եւ կ'աւելցնէ Ոսկանը, կասկածից դուրս է, վերաբարձրութեամբ համար դիտաւորութեամբ է ընտրել Դիւրերի «Ապոկալիպսի» նկարներից համեմարեղ «Չորս ձիւորներ» գրավիւրը, եւն. եւն. (էջ 461-462):

Դժբախտաբար ասիկա իրականութեան բնաւ չի համապատասխաներ: Ոսկան Վրդ. պարզապէս իր գործին համար դրած է Հոլանտերէն Աստուածաշունչի (Biblia Sacra) մէջ 1657ին Անդրէաս (Անվերս) հրատարակուած (T'Antwerpen by Ian Van Moerentorf EN NV Herbruckt by Pieter Iacopsz) բոլոր նկարները, եւ եղածին պէս, իրենց լատիններէն ալբոմներէ ծանօթագրական տառերով, հրատարակել է իր Ամսդերտամ հրատարակած հայերէն Աստուածաշունչին մէջ: Այդ նկարները յղացուած Ալպրէխդ Դիւրերէ կամ ուրիշ հին համբաւեալ նկարողներէ՝ վերստին եւ իրենց բնատիպներուն արուեստէն շատ ու շատ նուազ արուեստով փայտափորագրութեան են ժէ. դարու և բրոնզէական արժէքով արուեստագէտ փայտափորագրէ մը, 1657ին, Հոլանտերէն Աստուածաշունչին համար: Ոսկան հաւանաբար արդէն գործածուած այս Աստուածաշունչական նկարները Հոլանտական տպարանէն ձեռք բերել եւ գործածել առանց կարիքների ըրած անհիմն վերադրումներուն: Նպատակ ունենալով աւելի երկար այս մասին այս էջերուն մէջ գրելու, ինչ որ խոստացեր էի կատարել 1938ին իսկ, հոս աւելորդ կը նկատեմ աւելի ծանրանալ:

3. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

11

ՏԻՏՂՈՒՍ ԹԵՆ ՎԵՐՆԱԳԻՐ

Մ. Մ. դարձեալ կը բողոքէ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ մէջ եւ կ'ուզէ, վը պահանջէ, կը պնդէ որ անպատճառ խորագիր կամ վերնագիր գործածենք՝ փոխանակ տիտղոսի. միաժամանակ շատ ծիծաղելի կը դառնէ մեր մտածելակերպը եւ պատճառաբանութիւնը ի պաշտպանութիւն տիտղոսի՝ վերնագիր իմաստով (4. Ա. 57, էջ 2):

Երկար բարակ, մանուածապատ բացատրութիւններով, մեղադրելի մէջ անվերջ լսելիքներով, նիւթէ գուրս չեղումներով, բացիւփիկ խաղացող անհամար չակերտներով, խմբող ածականներով եւ նոյնիսկ նախատական բառերով անարդէ վիճել յարգելի Պարոնը. «գեոարուսիկ վարդապետ եւ նորաւարժ» կը կոչէ մեզ. «ծանաղաժողութիւն եւ յամառութիւն» կը վերադրէ մեզի: Ու այս բոլորին վրայ՝ զարմանքով կը յաւելու. «Գեր. վարդապետը թերեւ չի գիտեր որ Մ. Մ. իսկական անուն-մականուն մը չէ, այլ կեղծանուն մըն է միայն» (8. Ա. 57, էջ 2):

Սակայն ասոնց պատասխանը չի հաշտուելի Մեծաքանչին պաշտպանութեան հետ: Ուստի անցնինք բուն նիւթին:

Մ. Մ. չ'ուզեր որ իր լեզուական դիտողութիւններու սիւնակին վերնագիրը տիտղոս անուանենք: Շա՛տ լաւ. այսուհետեւ կը կոչենք խորագիր կամ վերնագիր: Սակայն Մ. Մ. հարցը սկզբունքային դարձուց, սահմանափակելով տիտղոս բառին իմաստը: Ահա ասոր վրայ է որ մենք դարձեալ կը պնդենք, ցոյց տալով որ տիտղոս կը նշանակէ նաեւ վերնագիր, եւ այդ իմաստով կրնայ գործածուիլ:

1. — Մ. Մ. կը պատճառաբանէ. «Ըստ Նոր Հայկազեան եւ Փէշտիմալճեան բա-

ռարաններուն, տիտղոս՝ կը նշանակէ մակարութիւն, վերնագիր, արձանագիր, վերտառութիւն, մականուն: Հիմա ուրեմն կրնամ հարցնել Հ. Ներսէսի. Հ. Ներսէս, ձեր տիտղոսը (մականունը) ի՞նչ է: Եւ եթէ Հ. Ներսէս գիտէր տայ ինծի թէ սխալ է տիտղոսը մականուն իմաստով գործածել, ես իրաւունք կ'ունենամ պատասխանելու իրեն. Բայց, սիրելի Հ. Ներսէս, Հայկազեան, Փէշտիմալճեան, Աճառեան, Մալխասեան բառարանները կը վկայեն թէ տիտղոս կը նշանակէ նաեւ մականուն: Նոյն ձեւով եւ նոյն տրամաբանութեամբ հայ լեզուի ուսուցիչները եւս կրնան հարցնել իրենց աշակերտներուն. Տիտղոսը ի՞նչ է, փոխանակ հարցնելու. Մականունը ի՞նչ է»:

Կը պատասխանենք՝ լսելով նախ, որ Մալխասեան բառարանը չի վկայել թէ տիտղոս բառը կը նշանակէ նաեւ մականուն, այլ՝ մականորութիւն (վերնագիր):

Իսկ իր ըսածներէն կը հետեւի միայն որ տիտղոս բառը ներկայիս չէ կարելի մականուն բառին տեղ եւ անոր իմաստով գործածել: Շա՛տ լաւ: Եւ այս մասին առարկող ալ չկար արդէն: Բայց ասկէ կարելի՞ է հետեւցնել որ տիտղոս բառը ներկայիս չի նշանակեր նաեւ վերնագիր: Կ'ըսենք նաեւ. ու կրկին կ'ընդգծենք այս ՆԱՆԻՐ:

Քիչ վերջ պիտի տանք ցայտուն օրինակներ:

2. — Մ. Մ. կը շարունակէ. «Եթէ ներքին ըլլայ մերձիմաստ կամ հոմանիշ բառերը իրարու տեղ գործածել, այդ պարագային մեր լեզուն կը դառնայ քառս, ինչպէս որ էր աշխարհը արարչագործութեան նախօրէին: Նոյնպէս այդ պարագային պիտի կրնանք ըսել, միշտ հետեւելով Հ. Ներսէսի չքնաղ տրամաբանութեան. մարդոց վոնիմակ, աղջիկներու երամ, տղոց վտառ, փիղերու պարս, մեղուներու հոտ եւն. 25^{րդ} որ այս բառերը բոլորն ալ խումբ կը նշանակեն»:

Ի՞նչ չքնաղ խեղաթիւրում եւ տարօրինակ չեղում: Մ. Մ. կը համարի որ բառարանին մէջ տիտղոս բառին դիմաց դրուած բոլոր նշանակութիւնները իրարու հոմանիշ կը նկատենք մենք: Եթէ այդպէս է՝ չարաչար կը սխալի եւ իր պատճառաբանութիւնն ալ ուղղուած է մտացածին հակառակորդի մը դէմ, Տոն Քիչոթեան գոյնեղով ներկայացուած:

Երբ կ'ըսենք թէ տիտղոս կը նշանակէ պատուանուն, ինչպէս նաեւ վերնագիր, ասկէ երբեք չենք եղբակացներ թէ վերնագիր եւ պատուանուն հոմանիշ են եւ կարելի է իրարու տեղ գործածել: Ինչպէս սան կը նշանակէ կաթալ. կը նշանակէ նաեւ աշակերտ. եւ սակայն այս երկու բառերը (կաթալ եւ աշակերտ) իրարու հոմանիշ չեն:

Ուրեմն որո՞ւ դէմ է Մ. Մ. ի այդ կատակերգութիւնը եւ ի՞նչ է ատոր նպատակը:

Իսկ եղբակացութիւնը... թող ընթերցողը կատարէ:

Ի վերայ այս ամենայնի Մ. Մ. զարմանքով կարդալէ վերջ մեր նախորդ գրութեան սա բացատրութիւնը՝ «Փափաքելի է որ Մ. Մ. փակագրի բանալի առաջ խորապէս ուսումնասիրէ հարցը», վրան կ'աւելցնէ. «Ուրեմն, վարդապետը կը կարծէ թէ մենք հարցը չենք ուսումնասիրել, այլ օգին մէջ քարեր կը նետենք միայն» (8. Ա. 57, էջ 2):

Դարձեալ կը կարծենք նոյնը:

3. — Փակելու համար այս հարցը, դժբախտ օրինակներով ալ ցոյց տանք՝ թէ տիտղոս բառը կը գործածուի նաեւ վերնագիր կամ խորագիր իմաստով. վկայութիւնները կը քաղենք մեր լաւագոյն հեղինակներէն:

Արշակ Զօպանեան կը գրէ.

«Ու կարդացէք այն սքանչելի էջը՝ որ Գրութիւն տիտղոսը կը կրէ». կը խօսի Սիամանթոյի մասին (Դէմքեր, Բ. 1929, Փարիզ, էջ 130):

«Երազը եւ խոհը (որուն տխրողսր չեմ սիրեր) ուժեղ տեսիլքով մը կը դժէ գէժքը Սատանին»։ Կը խօսի Վարուժանի մասին (Անդ, էջ 108)։

«Գեղեցիկ տողեր կան Մուսային տխուր-տուրած կտորին մէջ» (Անդ, էջ 110)։

Յակոբ Օշական կը զրէ։

«Պատերազմէն յետոյ իր համակիրները լոյս ընծայեցին այդ բոլորը Հացին երգը (1921) յատկանշական տխրողով»։ Կը խօսի Վարուժանի մասին (Հայ Գրական-նութիւն, 1942, Երուսաղէմ, էջ 495)։

«Յառաջարանին մէջ ան կը թուէ պատ-ճառները որոնք թելադրած են իր ողբը (գերբը ենթատիտղոս ունի «Ողբ հայրե-նասիրի»)»։ Կը խօսի Խ. Արովեանի մասին (Անդ, էջ 587)։

Եղբակացնելով տխրողս բառը կը դոր-ժածուի ո՛չ միայն վերնագիր խմատով, այլ նաեւ գոյութիւն ունին տխրողսուիլ (վերնագիր կրել) եւ ենթատիտղոս բառե-րը, միշտ վերնագիր կամ խորագիր խմատ-ով։

Վերի հատուածներուն մէջ հարկ չնկա-տեցինք ընդգծել տխրողս բառերը։

Ուրեմն կ'արժէ՞ր այսքան շունչ հատ-ցրել այս չնչին բանին համար։ Մ. Մ. Թոզ խնայէ մեր ժամանակին։

ԱՄՍՈՒՈՒԱՆ ... ՃԻՇՏ

Այս երկու ձեւերուն մասին ալ դրած է դարձեալ Մ. Մ. եւ կը պահանջէ որ զը-րենք ամբան եւ քիչդ (Յուսարեւ, 5 եւ 8 Ա. էջ 2)։

Փաստե՞րը. կը կրկնէ՞ ու կը կրկնէ ա-մէնու ծանօթ տարրական գիտելիքներ, զորո կը քաղէ այս կամ այն բառարանէն։ Դիտողութիւններ, որոնք որ եւ է նորու-

թիւն մը չեն բերեր, բայց ձեթէ անուանար-կում մը այս կամ այն հեղինակին, ինչ-պէս են Այսարեւան, Գաղանձեան, Այ-վէտին մէջ է միայն Մ. Մ. ի մեծ յաջո-ղութիւնը։

Բայց դժբախտաբար միաժամանակ-ցոյց կու տայ մտայնութիւն մը, որ հա-սու չէ լեզուի հիմնական ու էական տար-րերը՝ երկրորդական խնդիրներէ դատարո-չելու։

Օրինակի համար, ինքզինքն արդարա-ցընելու եւ մեր փաստերը ջրելու նպատա-կով՝ կը քննադատէ Այսարեւանը որ դրած է եղեր օրընիէ. կամ Գաղանձեանը, որ զրած է եղեր ցորեկ։

Կը պատասխանենք. կա՞յ անսխա-մարդ կամ մարդկային դործ, որ տալա-ւին կատարելագործելի չըլլայ։ Եթէ այս տեսակ հարցերու մէջ թափառինք, Հայ-կազանին մէջ ալ չկա՞ն թերութիւններ. օրինակի համար Հայկազանը նախըն-տրութիւն կու տայ երբեք է-ով ձեւին. նոյնպէս Միսիրեան հրատարակութիւն-ները հարիւր տարի այդպէս դրած են. եւ սակայն այսօր ամէնքս կը նախընտրենք երբեք գրել ե-ով։ Ասոր համար կարելի է ամբողջ Հայկազանը արժէքադրել, եւ անկէ յիշատակուած վկայութիւն կամ կարծիք մը բոլորովին արհամարհել։ Ո՛չ. քաւ լիցի։ Նոյնը պիտի ըսենք Այսարեւանի կամ Գաղանձեանի համար։ Չնչին թերու-թեան մը համար մատի փաթթոց դարձը-նել անձ մը՝ որ նախահայրն է աշխարհա-բարի քերականութեան, կը նշանակէ բո-լորովին զուրկ ըլլալ լեզուական ըմբռնո-ղութենէ։ Պէտք է ժրջան մեղուի նման միշտ բան ընտրել գիտնալ։ Իսկ ասոր համար հարկաւոր է հմտութիւն, երկար ընտանութիւն լեզուական հարցերու հետ ապա թէ ոչ, լեզուական այս վէճերը վժ-դասնան անհամ քաջքուքներ։

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԵՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՅԱԾ ԵՆՔ

ԶԱՐԳԱՐԵԱՆ ՀՐԱԶ. - Ժամանակ եւ խորհուրդ-իւր։ Փարիզ, տպ. Պ. Էլէկէան, 1955, էջ 320։

ԶՕՀՐԱՊ ԳՐԻԳՈՐ. - Անհետացած սերունդ մը եւ փոքրիկը։ Պէյրութ, տպ. Կ. Տօնիկէան, 1957, էջ 155։

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ. - Պապիկ եւ Թոռնիկ։ Պէյ-րութ, տպ. Էմիլիան, 1957, էջ 183։ (Հրա. էմ-իլիան, թիւ 28)։

ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ Յ. - Աստուածաշունչը եւ աշխար-հարարը։ Իսթանպուլ, տպ. Մարմարա, 1956, էջ 62 (Մատենաշար Մարմարա, թիւ 1)։

ՇԻՐՈՅԵԱՆ ՀԱՅԿ. - Ծովերուն պէս։ Սիրոյ, կեանքի եւ փոթորիկի երգեր։ Նիւ Եորք, 1957, (տպ. Հայրենիք, Պոսթոն), էջ 95։

ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆ Յ. ԳԵՈՐԳ. - Բնամանակ Զաւար-եան կրթական Միութեան եւ վարժարանի։ Հա-լէպ, տպ. Տիգրիս, 1956, էջ 141։

ՊՈՂԱՐԵԱՆ ՆՈՐԱՅՐ ԵԱՍԻ. - Մայր Յուցակ Զե-ռագրաց Սրբոց Յակոբեանց։ Հատոր Դ. Երու-սաղէմ, տպ. Ս. Յակոբեանց, 1956, էջ 273։

ՍՆԱՊԵԱՆ ՊՕՂՈՍ. - Յեղափոխութեան համար։ (Ա. Մատուկեանի յատաճարանով)։ Պէյրութ, տպ. Էմիլիան, 1956, էջ 104։

ՍՈՓՈՎԵԱՆ Ա. - Խոցեր ու բոցեր։ Փարիզ, տպ. Լը Սուէյ, 1957, էջ 68։

ՏԵՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ Ա. - Ժամանակի ընթացքին։ (Ըն-կերային, զրական, գիտական, երգիծական եւ պատմական)։ Իսթանպուլ, տպ. Հեմման, 1957, էջ 174։

ՓՈՂԱՏԵԱՆ Կ. - Վերադարձ։ Գահիրէ, տպ. Յու-սարեւ, 1955, էջ 149։

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈՐ - Տեղեկատու Հայ Կաթողիկէ Հաս-տատութեանց։ Իսթանպուլ, 1957։ Ա. Տարի, թիւ 1 եւ 2։

ԳԼԱԶՈՐ - Պարբերաթերթ Կիլիկիոյ Կաթողիկո-սութեան Դպրեվանդաց։ Պիքֆայա։ 1957, Ա. Տարի, թիւ 1։

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ - Տարեգիրք Հելիոպոլսոյ Մը-խիթարեան Վարժարանի (1957)։ Գահիրէ, տպ. Յուսարեւ, 1956, էջ 138։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԷՆ

ԱՐԱՀԱՄԵԱՆ Ա. - Հայկական Պաշտօնագրափա-ն։ Երեւան, Պետ. Հմլս. հրատ. 1948, էջ 185։

ԱՐԱՀԱՄԵԱՆ Ա. Գ. - Յովհաննէս Իմաստաւերի Մատենագրութիւնը։ Երեւան, Պետ. Հմլս. հրատ. 1956, էջ 371։

ՄԱՆԱԿԵԱՆ ՅԱԿՈՐ. - Գառնիի յունարէն արձա-նագրութիւնը եւ Գառնիի հեքանոսական տաճա-րի կառուցման ժամանակը։ Երեւան, Պետ. Հա-մալսարանի հրատ. 1946, էջ 59։

ՄԱՆԱԿԵԱՆ ՅԱԿՈՐ. - Արմաւիրի յունարէն ար-ձանագրութիւնները նոր լուսարանութեամբ։ Ե-րեւան, Պետ. Հմլս. հրատ. 1946, էջ 58։

ՄԿՐԵԱՆ Մ. - Գրիգոր Նարեկացի։ Երեւան, Պետ. Հմլս. հրատ. 1955, էջ 306։

ՊՕՂՈՍԵԱՆ Ս. Պ. - Գիւլագինեթի ճորտացումը եւ գիւլագիական շարժումները Հայաստանում Թ-ժ.Գ. դարերում։ Երեւան, Պետ. Հմլս. հրատ. 1956, էջ 547։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆ

Իտալիոյ համար . . .	3000 Լիր
Արտասահմանի համար . . .	6 Տոլար
Մէկ թիւը 250 Լիր -	0,50 Տոլար

PRIX DE L'ABONNEMENT ANNUEL

Pour l'Italie . . .	3000 Lires
Pour l'Etranger . . .	6 Dollars
Le Numéro: 250 Lires -	0,50 Dollars

Direzione - Amministrazione - Pubblicità - Abbonamenti - Isola San Lazzaro - Venezia (Italia) - Tel. 60-104
 Autorizzazione Tribunale di Venezia, 14 Genn. 1954, N. 153 del Registro. - Proprietario: Congr. Mechitarista di Venezia.
 Direttore responsabile: P. MESROBIO Dr. GIANASCIAN. - Tipografia Armena di S. Lazzaro in Venezia